

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТ ТІЗІМІ

1. Беседин Н.А. Оценка качества хранения техники //Техника в сельском хозяйстве». –1981. - № 2.
2. Валько А.А., Шанина Н.Л. Повышение качества подготовки и контроля хранения техники // Техника в сельском хозяйстве», 1978, № 11.
3. Зуев А.А. Технология машиностроения. - С.П., М., Краснодар, 2003. - 496 с.
4. Комаров Б.А., Овчинников В.В. Оценка качества хранения сельскохозяйственной техники // Техника в сельском хозяйстве, 1980. - № 8.
5. Коррозия автомобилей и ее предотвращение: Пер. с польск. / под ред. А.В.Синельникова: М.: Транспорт, 1985. - 37 с.

РЕЗЮМЕ

В данной статье на основе исследований представлена наиболее общая методика оценки качества хранения сельскохозяйственной техники. Разработаны новые методы условия хранения техники. Качество хранения машин представляется множеством показателей. Объективно оценить качество хранения сельскохозяйственной техники можно лишь с помощью каких-либо количественных критериев. В литературе известны, методы такой оценки. Все они опираются на ГОСТ и имеют положительные стороны и недостатки. Наиболее полной является методика, описанная Н.А. Бесединым, включающая оценку 9 показателей.

RESUME

In this article on the basis of researches the most General technique of an assessment of quality of storage of agricultural machinery is presented. New methods of equipment storage conditions have been developed. The quality of storage of machines is represented by a set of indicators. Objectively assess the quality of storage of agricultural machinery can only be using any quantitative criteria. In the literature known methods of assessment. All of them are based on GOST and have positive sides and disadvantages. The most complete is the technique described by N. A. Besedin, including the assessment of 9 indicators.

ӘОЖ 629.039.58

Рахметов А.

Ғылыми жетекші: **Тукашева З.Н.**, магистр

Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті, Орал қ.

ЖҰМЫС ОРЫНДАРЫН АТТЕСТАТТАУ ӘДІСТЕМЕСІНЕ ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ТӘСІЛДЕРДІ ТАЛДАУ

Андатпа

Еңбек жағдайлары бойынша жұмыс орындарын аттестаттау жалпы жұмысшылардың еңбек қауіпсіздігі деңгейін арттырудың неғұрлым тиімді тәсілдерінің бірі болып табылады. Жұмыс орындарын аттестациялауды енгізу жұмыс орнындағы еңбек жағдайлары мен еңбекті қорғаудың күйін тексеру, бағалау және құжаттық куәландыруға біріздендірілген, тәсілдің болмауына байланысты еңбекті қорғау жүйесіндегі маңызды проблемалардың бірін шешуге мүмкіндік береді.

***Түйін сөздер:** жұмыс орны, аттестаттау, қауіпсіз еңбек жағдайлары, еңбек зияндылығы, еңбек процесі, жарақаттану, зиянды және қауіпті өндірістік факторлар.*

Қазақстан Республикасының өндірісте жұмыс орындарын аттестаттау тәжірибесі мынадай қорытындыларды тұжырымдауға мүмкіндік береді: жұмыс орындарын аттестаттау еңбекті қорғаудың негізгі және пәрменді тетіктерінің бірі ретінде өндірістік тәжірибе барысында бекітілген; жұмыс орындарын аттестаттау жөніндегі әдістемелік қамтамасыз ету және нормативтік құқықтық базаны жетілдірілуде осындай аттестаттау нәтижелері негізінде шешілетін еңбекті қорғау жөніндегі мәселелер шеңберінің кеңею үрдісі байқалады. Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрінің 2017 жылғы 7 қарашадағы №374 бұйрығы бойынша осы құжатқа сәйкес өндірістік объектілерді аттестаттау ұйымның осы объектілерінің еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау саласындағы нормативтерге сәйкестігін кешенді бағалауды қамтиды және келесі кезеңдерден тұрады:

- еңбек зияндылығының және қауіптілігінің дәрежесін бағалау;
- еңбек процесінің ауырлығы мен қауырттылығын бағалау;
- жарақат қауіпсіздігі және ұжымдық қорғану құралдарымен қамтамасыз етілу дәрежесін бағалау;
- қызметкерлердің жеке қорғану құралдарымен (ЖҚҚ) қамтамасыз етілуін бағалау.

Еңбек жағдайлары бойынша бағалауға жатады: қолда бар жұмыс орындарында қауіпті және зиянды өндірістік факторлар (физикалық, химиялық, биологиялық, технологиялық), оның ішінде ауырлығы мен еңбек қауырттылығы. Деңгейлері қауіпті және зиянды өндірістік факторлардың негізінде айқындалатын зертханалық және аспаптық өлшеулер физикалық, химиялық, биологиялық, психофизиологиялық факторлардың және эргономикалық зерттеулер, орындалатын жұмыс жағдайында және өндірістік процестерде жарамды болған кезде ұжымдық және жеке қорғану құралдары.

Жарақат қауіпсіздігін бағалау кезіндегі негізгі объектілер: өндірістік жабдықтар, құрылғылар мен құралдар, ұжымдық қорғану құралдарымен қамтамасыз ету, жеке қорғану құралдарымен қамтамасыз ету, оқыту және нұсқаулық құралдарымен қамтамасыз ету болып табылады. Бұл бағалау нормативтік техникалық құжаттар, ұлттық стандарттар, еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі ережелер мен нұсқаулықтар негізінде жүргізіледі және олардың техникалық жай-күйіне, паспорттық параметрлерге және өндірістік процесс технологиясының талаптарына сәйкестігіне байланысты болады.

Қызметкерлердің жеке қорғану құралдарымен қамтамасыз етілуін бағалау әрбір кәсіп үшін қызметкерлердің арнайы киіммен, арнайы аяқ киіммен және ЖҚҚ-мен қамтамасыз етілу деңгейін айқындауды қамтиды. Қызметкерлердің ЖҚҚ қамтамасыз етілуін бағалау нақты берілген қаражатты өндірістік ортаның зиянды факторларының әсерін ескере отырып, жұмыс берушінің қаражаты есебінен қызметкерлерге арнайы киім, арнайы аяқ киім және басқа да ЖҚҚ беру нормаларымен салыстыру арқылы айқындалады. Қызметкерлердің ЖҚҚ қамтамасыз етілуін бағалау кезінде бір мезгілде берілген ЖҚҚ-ның еңбек жағдайларының нақты жай-күйіне сәйкестігін бағалау жүргізіледі. ЖҚҚ сапасы сәйкестік сертификаттарымен расталады. ЖҚҚ ұйымының қызметкерлері толық қамтамасыз етілген кезде ғана ПҚ сәйкес бекітілген қызметкерлерге ЖҚҚ беру "Қамтамасыз етілді" бағасы нормаларына сәйкес қойылады. Қазақстан Республикасы Еңбек кодексінің 183-бабының 2-тармағы [2].

Жұмыс орындарында зиянды және қауіпті өндірістік факторлар болмаған немесе олардың нақты мәндері қауіпсіздік нормаларына сәйкес келген жағдайда, сондай-ақ қызметкерлердің жарақат қауіпсіздігі және ЖҚҚ-мен қамтамасыз етілуі жөніндегі талаптарды орындаған кезде жұмыс орындарындағы еңбек қауіпсіздігі жағдайлары Еңбек кодексінің 184-бабына сәйкес белгіленген еңбек қауіпсіздігі талаптарына сәйкес келеді деп есептеледі және еңбек жағдайларының 2 (рұқсат етілген) класына жатады, осыған сәйкес басшылықтың 2.2.755-99 "Гигиеналық бағалау критерийлері мен көрсеткіштері бойынша еңбек жағдайларын жіктеу факторларының зияндылығы мен қауіптілігі, өндірістік ортаның, еңбек процесінің ауырлығы мен қауырттылығы" байқалады [3].

Жұмыс орындары мынадай факторлардың бірі болған кезде еңбек қауіпсіздігінің белгіленген талаптарына сәйкес келмейді деп есептеледі: өндірістік орта факторларының нақты мәні қолданыстағы нормалардан асып кетсе, жарақат қауіпсіздігі бойынша талаптар сақталмаған болса, қызметкерлердің ЖҚҚ-мен қамтамасыз етілуі қолданыстағы нормаларға сәйкес келмейді.

Өндірістік орта факторлары мәндерінің қолданыстағы нормалардан асу деңгейіне байланысты еңбек жағдайлары гигиеналық критерийлерге сәйкес 3.1; 3.2; 3.3; 3.4 және 4 еңбек жағдайларының сыныптарына жатқызылуы тиіс. Жатқызу кезінде жұмыс орнындағы еңбек жағдайларының зиянды және қауіпті еңбек жағдайлары, аттестаттау комиссиясы кәсіпорын әзірлейді іс-шаралар жоспарының жобасы бойынша еңбек жағдайларын жақсарту және сауықтыру ұйымдастыру көзделуі тиіс іс-шаралар деңгейін азайтуға бағытталған, зиянды өндірістік факторлардың әсер етуі, не олардың әсер ету уақытын азайту, сондай-ақ қамтамасыз ету бойынша шаралар талаптарын жарақат қауіпсіздігінің және ЖҚҚ, оның ішінде іс-шаралар өндірістік процесс технологиясын жетілдіру және ескірген техника мен жабдықты ауыстыру.

Сонымен қатар, жұмыс орындарын аттестаттау тетігі, әсіресе жұмыс орындарының жарақат алу қауіптілігін бағалау бөлігінде одан әрі жетілдіруді қажет етеді. Қазіргі уақытта қолданыстағы жарақат қауіпсіздігін бағалау әдістемесі жұмыс орындарын аттестаттау мақсаттарын толық көлемде қанағаттандырмайды.

Қауіпсіздік талаптарын бұзумен байланысты тек қауіпті факторларды есепке алу қызметкердің жарақаттану қаупінің нақты дәрежесін бағалауға мүмкіндік бермесе, бұл дұрыс емес нәтижелерге әкелуі мүмкін (қауіпсіздік талаптарын сақтаған кезде көрінеу қауіпті жұмыс орны

жарақат қауіпсіз класына жатқызылуы мүмкін және керісінше, қауіпсіздік талаптарын елеусіз бұзған кезде қауіпсіз жұмыс орны жарақат қауіпті класына жатқызылуы мүмкін). Мұндай бағалау нәтижесінде алынған ақпарат қызметкерлерді еңбек жағдайларымен таныстыру үшін де, қызметкерлерді жазатайым оқиғалардан сақтандыру үшін де жеткіліксіз.

Алайда, қазіргі уақытта аттестаттауды өткізу бойынша заңмен бекітілген міндеттер кезінде, мұндай жағдайда сертификатталған ұйымды оның зертханалық жабдығымен тарту қажет екендігіне, ал бұл өте қымбат іс-шара екендігіне сілтеме жасай отырып, бірқатар жұмыс берушілер оны өткізбейді.

Осыған байланысты бірқатар авторлар аттестаттаудың барлық рәсімін жеңілдетуге мүмкіндік беретін ұқсас белгілердің нормативтік жол берілетін ауытқуларын есепке алу негізінде ұқсас жұмыс орындарын анықтау әдіснамасын енгізу есебінен жұмыс орындарын аттестаттаудың қымбат болу проблемасын шешуді ұсынады. Қолданыстағы ұсыныстарға қарағанда, олар жұмыс орындарының ұқсас белгілеріне сандық баға беруді ұсынды: бір немесе бірнеше бір типті үй-жайларда немесе ашық ауада жұмыс істеу; бір типті желдету, ауаны баптау, жылыту және жарықтандыру жүйелерін пайдалану; жұмыс орнында объектілердің бірдей орналасуы (өндірістік жабдықтар, көлік құралдары және т.б.) [4].

Басқа авторлар еңбек жағдайлары бойынша жұмыс орындарын аттестаттаудың аз шығынды әдісін практикада ұсынды және сынақтан өткізді. Бұл әдіс барлық жұмыс кешенін көбінесе аттестатталатын ұйымның күшімен және осы жұмыс түрін жүргізуге рұқсаты бар бөгде мамандандырылған ұйым мамандарының әдістемелік басшылығымен орындауға мүмкіндік береді [5].

Отандық қазақстандық ғалымдар бірқатар ұсыныстар жасады:

- мемлекет тарапынан әрбір өндірістік объектіні еңбек жағдайлары бойынша аттестаттау бойынша ҚР Еңбек кодексінің 183 бабының орындалуына бақылауды күшейту (АРМУТ);

- АРМУТ тендерлік сатып алу кезінде демпингті алып тастау, бұл нәтижелердің объективтілігін арттырады және жұмыс орындарының санитарлық заңнама талаптарына сәйкестігін еңбек сыйымдылығын бағалауды жүргізу сапасын жақсартады;

- АЖО-ны жүргізу жөніндегі мамандандырылған ұйымдарды хронометражды жүргізудің әзірленген және бекітілген әдістемелерімен, есепке алу-есеп беру нысандарымен және персоналдың біліктілігіне қойылатын талаптармен қамтамасыз ету, бұл жалпы аттестаттау сапасын арттыруға мүмкіндік береді;

- санитарлық-эпидемиологиялық салауаттылық саласындағы құзыретті мемлекеттік органдарға аттестаттау нәтижелері мен материалдарының сапасын бақылау функцияларын заңнамалық түрде бекіту, бұл жұмыс орындарының санитарлық заңнама талаптарына сәйкестігін қамтамасыз етуде оң сәт болып табылады;

- 30.11.2000 ж. р. басшылығын республикада қолданылып жүрген жаңа гигиеналық нормативтер аясында толықтыру [9].

Жұмыс орындарын еңбек жағдайлары бойынша аттестаттау мәселелерінің барлық заңнамалық пысықталғанына қарамастан, қазіргі уақытта оны өткізу рәсімі формальды сипатқа ие, бұл Қазақстанда жұмыс істейтіндердің еңбекті қорғау саласын мемлекеттік реттеудің барлық жүйесіне теріс әсер етеді. Мұндағы Проблема мынада:

- кәсіпорындардың 30% - дан астамы оның жоғары құнына байланысты аттестаттауды мүлдем өткізбейді, ал 50% - дан астамы оны тек өнеркәсіптік қауіпсіздік органдарының ұйғарымы бойынша жүргізеді;

- мұндай аттестацияны өткізуге жоғары шығындар жұмыс берушілерді осы шығындарды төмендетуге итермелейді, бұл құзыретті емес ұйымдарды (сынақ зертханаларын) тартуды және өлшеу мен бағалау нәтижелерін анық бұрмалауды алдын ала айқындайды.

Осылайша, жұмыс берушілердің еңбек жағдайлары бойынша жұмыс орындарын жалпыға бірдей аттестаттауды өткізуге кедергі келтіретін жағдайлардың бірі осындай жұмыстарды жүзеге асырудың жоғары құны болып табылады, мысалы, мұндай аттестаттауға жұмсалатын шығындар көбінесе табысы төмен шағын бизнес кәсіпорындары мен басқа да көптеген ұйымдар үшін тиімсіз болып табылады. Сондықтан еңбек жағдайлары бойынша жұмыс орындарын аттестаттауға арналған шығындарды төмендетуге мүмкіндік беретін әдістеме әзірлеу қажеттілігі туындады, ол ең алдымен, жұмыс берушілерге және соның салдарынан оны өткізу процесінің барлық қалған қатысушыларына экономикалық тиімді болуы тиіс. Сондай-ақ мемлекеттік еңбек инспекциясының кәсіпорындардың жұмыс орындарын аттестациялауды уақтылы өткізуін қадағалау және бақылау рәсімін ретке келтіру және жұмыс берушінің заң актілерінің талаптарын ескермегені үшін тіркелген айыппұлдар белгілеу қажет.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТ ТІЗІМІ

1. "Өндірістік объектілерді еңбек жағдайлары бойынша міндетті мерзімдік аттестаттау қағидаларын бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрінің 2015 жылғы 28 желтоқсандағы № 1057 бұйрығына өзгеріс енгізу туралы [Электронды ресурс] кіру режимі: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/V1700016042> ескерту.

2. Қазақстан Республикасы. Заң. Қазақстан Республикасы Еңбек кодексінің (бұдан әрі-кодекс) 125-бабына сәйкес қызметкерлерге қойылатын біліктілік талаптары мен белгілі бір жұмыс түрлерінің күрделілігі Жұмысшылардың жұмыстары мен кәсіптерінің Бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтамалығы (бұдан әрі-БТБА) негізінде белгіленеді.

3. Гигиенические критерии оценки и классификация условий труда по показателям вредности и опасности факторов производственной среды, тяжести и напряженности трудового процесса // Р. 2.2.755-99. ҚР ДСМ 30.11.2000 ж. ҚР ДМ Х2 1.04.001.2000 тіркеу нөмірі. - Астана, 2000.

4. Ранцев Н. В. еңбек жағдайлары бойынша жұмыс орындарын аттестаттау және еңбекті қорғауды басқарудағы тәуекелдерді бағалау: автореф. дис. ... канд.: 08.00.05 / Ранцев Николай Валентинович; -исслед. ин-т еңбек және соц. сақтандыру]. -

4. Ранцев Н.В. Аттестация рабочих мест по условиям труда и оценка рисков в управлении охраной труда: автореф. дис. ... эконом. ғылымдарының канд.: 08.00.05 / Ранцев Николай Валентинович; [Қорғау орны: ғылыми-зерттеу еңбек және әлеуметтік сақтандыру институты]. - Мәскеу, 2010. - 28 б.

5. Щеколдина М.В. Аттестация рабочих мест по условиям труда как важнейший элемент системы управления охраной труда в организации: автореф. дис. ... эконом. ғылымдарының канд.: 08.00.05 / Щеколдина Марина Владимировна; ; [Қорғау орны: ғылыми-зерттеу еңбек және әлеуметтік сақтандыру институты]. - Мәскеу, 2010. - 28 б.

6. Кайдакова Н.Н., Пивоваров Е.И. Аттестация производственных объектов по условиям труда: качество без демпинга// Экология и промышленность Казахстана, 2018- № 1(57) - С.36-39.

РЕЗЮМЕ

В настоящей статье рассматриваются и анализируются обеспечение всех аспектов безопасности труда персонала на рабочем месте. Данное право каждого работающего закреплено, наряду с другими законодательными актами, и в п.2 ст.24 основного закона страны – Конституции Республики Казахстан, гласящей, что «Каждый имеет право на условия труда, отвечающие требованиям безопасности и гигиены, на вознаграждение за труд без какой-либо дискриминации, а также на социальную защиту от безработицы...».

Условия труда непосредственно на рабочем месте, участке, в цехе представляют собой совокупность факторов (элементов) производственной среды, оказывающих влияние на работоспособность и здоровье человека в процессе труда. Во многом данные условия определяются наличием вредных и опасных факторов на рабочем месте, превышение которых над допустимыми параметрами ведет к заболеванию, травматизму, и даже риску гибели работающих. За последние 5 лет по Республике Казахстан отмечается позитивная динамика по снижению производственного травматизма. Однако число погибших и пострадавших от несчастных случаев, связанных с трудовой деятельностью остается достаточно существенным, а материальные потери от них весьма ощутимыми для экономики. Уровень и динамика по регионам разная.

RESUME

This article discusses and analyzes the provision of all aspects of safety of personnel in the workplace. This right of every employee is enshrined, along with other legislative acts, in paragraph 2 of Article 24 of the basic law of the country – the Constitution of the Republic of Kazakhstan, which states that "Everyone has the right to working conditions that meet the requirements of safety and hygiene, to remuneration for work without any discrimination, as well as to social protection against unemployment...".

Working conditions directly at the workplace, site, in the shop are a set of factors (elements) of the production environment that affect the performance and health of a person in the process of work. In many respects, these conditions are determined by the presence of harmful and dangerous factors in the workplace, the excess of which over the permissible parameters leads to illness, injuries, and even the risk of death of workers. Over the past 5 years, there has been a positive trend in reducing occupational injuries in the Republic of Kazakhstan. However, the number of deaths and injuries from work-related accidents remains quite significant, and the material losses from them are very significant for the economy. The level and dynamics vary by region..